

Henning Mankell

LES OMBRES CREIXEN AL CAPVESPRE

HENNING MANKELL

LES OMBRES
CREIXEN AL
CAPVESPRE

Traducció de Francesc Miralles

Fanbooks

© 2006, Henning Mankell

Títol original suec: *Skuggorna växer i skymningen*

Publicat per primer cop per Rabén & Sjörger Bokförlag, Suècia, 1991.

Publicat per acord amb Pan Agency.

© de la traducció de l'alemany: Francesc Miralles, 2006

© d'aquesta edició: 2022, Edicions 62, S. A., Fanbooks

Av. Diagonal, 662-664, 08034 Barcelona

www.fanbooks.cat

fanbooks@grup62.com

La primera edició d'aquesta novel·la va ser publicada
per Columna Edicions, S. A. el 2006

Primera edició en aquest segell: setembre del 2022

ISBN: 978-84-19150-19-6

Dipòsit legal: B. 12.685-2022

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

1

Tinc una altra història per explicar.

És la història del que va passar quan l'estiu es va acabar. Quan els mosquits van parar de brunzir i les nits es van tornar fredes.

Llavors va arribar la tardor i en Joel Gustafson tenia altres coses en què pensar. Ja gairebé mai anava a mirar el cel des de la seva roca al costat del riu.

Era com si el gos que corria cap a un estel ja no hi fos.

O és que mai no havia existit? Havia estat només un somni?

En Joel no ho sabia. Però havia decidit creure que això li passava perquè aviat faria dotze anys. Llavors seria massa gran per seure en una roca i somiar en un gos solitari que potser en realitat mai no havia existit.

Fer dotze anys és un gran esdeveniment. Només li faltarien tres anys per als quinze. Llavors es podria comprar una moto i anar al Casal del Poble a veure pel·lícules que estan prohibides per als nens. Amb quinze anys s'és pràcticament un adult.

Aquests pensaments rondaven pel cap d'en Joel una tarda de setembre de 1957. Era diumenge i havia sortit d'expedició pel gran bosc que envoltava el seu poble.

En Joel havia decidit esbrinar si era possible perdre's expressament. També reflexionava sobre dues qüestions importants. Una era si hauria estat millor néixer nena i

dir-se Joella en lloc de Joel. La segona qüestió era a què es dedicaria quan fos gran.

Naturalment, no li havia explicat res d'això al seu pare, en Samuel. S'havia arraulit a la finestra de la cuina mentre mirava com ell s'afaitava. L'home sempre es tallava durant l'afaitat, motiu pel qual en Joel havia decidit feia temps deixar-se barba quan fos gran. Un cop que estava sol a casa, s'havia pintat amb una branca cremada una barba negra que li tapava tota la cara. Per saber el que es devia sentir quan es tenia pèl a la cara, s'havia posat sobre les galtes una pell de guineu. Llavors havia arribat a la conclusió que preferia portar barba que no pas tallar-se amb una fulla d'afaitar. Només esperava que la barba no fes olor de guineu.

Quan va acabar d'afaitar-se, en Samuel es va posar el seu millor vestit i en Joel li va fer el nus de la corbata.

Ja estava llest per anar a ca la Sara, que tenia dia lliure a la cerveseria on treballava de cambrera.

Ara dirà que no tornarà tard, va pensar en Joel.

—No trigaré a tornar —va dir en Samuel—. Què penses fer aquesta tarda?

En Joel ja tenia la resposta preparada.

—Faré un trencaclosques. Aquest tan gran del cap indi Gerónimo, el de 954 peces.

En Samuel se'l va mirar tot pensarós.

—Per què no surts a jugar? —va preguntar—. Fa molt bon temps.

—Vull cronometrar-me mentre faig el trencaclosques —va dir en Joel—. Intentaré batre un nou rècord. L'última vegada vaig tardar quatre hores. Avui el faré en tres.

En Samuel va fer que sí amb el cap i se'n va anar. En Joel el va acomiadar des de la finestra. Després va treure

de sota el llit una vella motxilla i hi va posar un parell d'entrepanes. Mentrestant preparava te en el fogó. Quan va estar llest, el va passar al termos vermell d'en Samuel.

Això d'agafar el termos vermell d'en Samuel tenia el seu perill. En Samuel s'emprenyaria si el termos es trencava o es perdia. Llavors en Joel s'hauria d'empescar un munt d'excuses complicades. Però s'havia d'arriscar. Era impensable fer una expedició sense termos.

Per acabar, va treure el seu quadern de bitàcola de la vitrina on el *Celestine* —un vaixell en miniatura— acumulava pols. Va tancar la motxilla, es va posar les botes d'aigua i finalment la jaqueta. Va baixar l'escala que duia a la planta baixa en tres salts. Només mig any abans en necessitava fer quatre.

Tot i que el sol lluïa, es notava que havia arribat la tardor. Per arribar al bosc com més aviat millor, va decidir que el cap indi Gerónimo l'aguaitava amb els seus guerrers rere el magatzem del gremi de comerciants.

Per tant, en Joel havia d'anar-hi a cavall. Es va arriar a si mateix, tot imaginant que les botes d'aigua eren les feradures noves d'un poni amb taques, i va córrer carrer avall. Els vagons de mercaderies de color vermellós, aturats a les vies mortes, eren roques darrere les quals trobaria protecció. Un cop arribés allà, en Gerónimo i els seus guerrers mai no el podrien enxampar. I darrere hi havia el bosc...

Quan va entrar al boscam, va aturar el joc. Ell pensava així: la fantasia és com una aixeta que es pot obrir o tancar.

Es va endinsar en el bosc. Com que el sol ja estava baix, la foscor dominava entre els arbres. Les ombres creixien entre els troncs gruixuts. Creixien i s'allargaven.

De sobte es va adonar que el camí havia desaparegut. Al seu voltant tot era bosc.

Un sol pas, va pensar en Joel. Un sol pas i el món desapareixerà.

Va sentir com el vent xiulava en passar entre els arbres.

Ara tocava perdre's. Faria una cosa que ningú no havia fet abans d'ell. Demostraria que no només es poden perdre els que s'equivoquen de camí.

De sobte, un corb va sortir volant de la capçada d'un arbre. En Joel es va sobresaltar com si el corb hagués estat al seu costat. Després va tornar el silenci.

El corb l'havia espantat. Va fer ràpidament un pas enrere per comprovar que el món encara hi era. Va penjar la motxilla en una branca i va caminar deu passes en línia recta mentre s'endinsava en el bosc. Després va avançar deu passes més. Quan va mirar enrere ja no podia veure la motxilla. Llavors va tancar els ulls i va començar a girar sobre si mateix amb la intenció de marejar-se i perdre el rumb. Quan va tornar a obrir els ulls ja no sabia en quina direcció havia d'anar. S'havia perdut.

Al seu voltant imperava el silenci. Només se sentia xiular el vent.

De sobte li van entrar ganes de deixar-ho estar.

Voler perdre's expressament era un joc d'allò més absurd. Una criaturada que un noi a punt de fer dotze anys no es podia permetre.

En Joel va pensar que potser seria aquesta, la gran diferència. Que ja no podria continuar fingint.

Ja es feia fosc entre els arbres quan va anar a buscar la motxilla i va tornar al camí. Va rumiar si hauria estat millor néixer nena. Ser en Joel o bé ser la Joella, què devia ser millor?

Els nens són més forts i tenen jocs més interessants que les nenes. També quan es fan adults tenen feines més interessants, pensava. Però, tot i així, no n'estava gaire segur. Què devia ser millor en realitat? Una barba que fes olor de guineu o uns pits que ballessin sota el jersei? Parir o simplement tenir fills? Fer pessigolles o que et fessin pessigolles?

Mentre caminava cap a casa es veia incapaç de decidir-se. Enrabiad, va apartar d'una puntada una pedra del camí. Havia estat un diumenge dolent. Quan arribés a casa, escriuria al seu quadern de bitàcola que havia estat un dia realment dolent. Tampoc li venia de gust fer el trencaclosques del Gerónimo. No li venia de gust fer res. I encara faltava estona perquè arribés l'endemà. Llavors tocava anar a escola un altre cop.

Es va mossegar la llengua amb totes les seves forces perquè el dia fos encara pitjor. Res el disgustava tant com el fet de no saber què faria després.

La vida era una llarga filera de «després». Ho tenia comprovat. Es tractava de procurar que el «després» següent fos millor que l'anterior. Però avui tot li sortia malament.

Va obrir la tanca del jardí ple de males herbes on vivia.

El server resplendia amb un roig intens.

El sol estava a punt de desaparèixer a l'horitzó, a l'altra banda del riu.

No passa res, va pensar en Joel.

En aquest cul de món mai no passa res. Però s'equivocava.

El dia següent, un dilluns boirós de pluja fina, va passar una cosa que en Joel mai no hauria pogut somiar.

Estava a punt de viure un miracle, un autèntic miracle!

2

El dia no podria haver començat millor per a en Joel. Quan el pare li va sacsejar l'espatlla a les set tocodes tenia un malson. Havia somiat que tot ell cremava. Dels forats del nas li sortien flames espurnejants, com un drac que escopia foc. Els seus dits eren blaus, gairebé com les flames del soldador que havia vist al taller de la Direcció General de Carreteres, on solia anar a l'hivern perquè li esmolessin els patins. No havia sentit cap dolor mentre cremava. Malgrat això, en el malson estava mort de por i havia desitjat despertar-se amb totes les seves forces. El foc no es va apagar fins que en Samuel no li va tocar l'espatlla. Esglaiat, en Joel es va incorporar de cop.

—Què passa? —va preguntar en Samuel.

—No ho sé —va contestar en Joel—. He somiat que em cremava.

En Samuel va arrufar el front. En Joel sabia que al pare no li agradava que tingués malsons. Potser era perquè ell tenia de vegades malsons horribles? Més d'una vegada en Joel s'havia desvetllat perquè el seu pare cridava i plorava en somnis.

Algun dia volia preguntar-li per aquests somnis. Ho havia apuntat a l'última pàgina del seu quadern de bitàcola, on en Joel anotava totes les preguntes pendents de resposta.

Però aquell matí tot havia anat bé. En Joel es va sentir

molt alleujat quan va entendre que només havia estat un malson. Normalment estava de molt mala lluna quan es despertava i s'havia de llevar. El terra de suro sota els seus peus estava massa fred. A més, mai no trobava la roba. Es posava els mitjons del revés i els botons de la camisa no coincidien amb els traus.

En Joel pensava que la roba dels nens la devia cosir gent molt cruel. Com podia ser si no que res encaixés quan feia tard i l'habitació estava gelada?

Però aquell matí tot va resultar molt més senzill que de costum. A la cuina l'esperaven dues capsetes de caramels al costat de la tassa de llet amb cacau.

—Són de part de la Sara —va dir en Samuel, que en aquell moment es pentinava els cabells enredats davant del mirall esquerdat on s'afaitava.

Dues capsetes de caramels després d'haver somiat que es cremava? Un dilluns al matí?

En Joel va pensar que aquell seria un bon dia. I encara ho va ser millor quan va obrir les capsetes i va treure'n dos cromos. Eren jugadors de futbol que li faltaven. En Joel col·leccionava jugadors de futbol. Res més. Per això s'emprenyava moltíssim quan comprava una capseta de caramels i en lloc d'un futbolista li sortia un lluitador. Això era el pitjor que podia passar-li. Es tractava de lluitadors greixosos que sempre es deien Svensson de cognom. I el nom de pila era gairebé sempre Rune.

Però ara li havien sortit dos jugadors de futbol de cop.

—Passa per la cerveseria quan surtis de l'escola —li va dir en Samuel mentre es cordava la jaqueta—. Segur que la Sara se n'alegrarà.

—Per què em regala caramels? —va preguntar en Joel.

—Perquè t'estima —va dir en Samuel—. Ho saps, oi?

Quan ja era a la porta, es va girar.

—No t'oblidis de comprar patates —va dir—. I llet.

—Ho faré —va dir en Joel.

Li agradava sentir que la Sara l'estimava. Encara que no fos la seva mare i tingués uns pits massa grossos i fes pudor de suor. Naturalment sentir això no era tan bo com si ho digués la seva mare de veritat, que es deia Jenny. Però la Jenny no hi era. Havia desaparegut. I mentre no hi fos, fins que en Samuel i ell no la trobessin, permetria que la Sara digués que se l'estimava.

Com sempre, es va entretenir tant amb la tassa de cacau que hauria de córrer si volia arribar a temps a l'escola. A la senyoreta Nederström no li agradava que arribessin tard. Quan s'empipava molt o arribaves tard massa vegades fins i tot et pessigava l'orella, de manera que era difícil impedir que els ulls se t'omplissin de llàgrimes. Però això només passava si eres un noi. A les noies que arribaven tard mai no els feia res. Per això en Joel s'havia plantejat si no devia ser millor ser nena i dir-se Joella Gustafson.

Mentre pensava això, es va cordar la jaqueta, es va penjar la motxilla a l'espatlla, va tancar la porta i va deixar la clau a les botes d'esquiar d'en Samuel, que eren al replà de l'escala. Gairebé va aconseguir baixar l'escala en tres gambades i mitja i va sortir corrent cap a l'escola. Podia triar entre tres camins diferents. El que ara escollia era el del carrer del Llampec. Només l'utilitzava quan feia molt tard. Era avorrit i recte i només tenia una dreuera, que travessava el pati de la farmàcia. Però era el més curt.

Va córrer tant com va poder i va arribar just a temps. La senyoreta Nederström estava tancant la porta quan va aparèixer precipitadament.

—Molt bé, Joel —va dir—. Està bé que t'escarrassis a arribar a l'hora.

A les dues acabaven les classes. En Joel se sentia satisfet. No li havien fet preguntes que no sabés contestar. A més, havien tingut geografia, que era la seva assignatura preferida. Li agradava tant com odiava les matemàtiques. Els números eren una cosa completament incomprendible.

Passava igual que amb la roba. Devien ser persones molt dolentes, les que van inventar els números.

Però el millor del dia va ser que la senyoreta Nederström es va enfadar amb l'Otto per no estar atent a classe. A en Joel no li agradava l'Otto. L'hi tenia jurada. Era el primer a la llista de persones a qui en Joel desitjava el pitjor. L'Otto era repetidor i sempre que podia se'n fotia dels altres. A més, era tan fort que en Joel mai havia pogut guanyar-lo a les batalles de neu a l'hivern.

Va ser justament a classe de geografia quan a en Joel de sobte se li va acudir una idea.

Inventaria un joc de geografia. No sabia gaire bé com funcionaria. Només que es jugaria amb un dau i que es competiria per saber qui tardava menys a fer la volta al món. Estava impacient per tornar a casa i començar a fabricar el joc. Tenia guardats uns mapes vells que ara podia retallar i dibuixar-hi a sobre.

Gairebé es va oblidar que havia de comprar patates i llet. Però a la botiga de Ljunggren va tornar a tenir sort. Estava sol a la botiga i va poder comprar sense haver-se d'esperar. Després va oblidar que havia promès passar per la cerveseria per donar les gràcies a la Sara per les capsetes de caramels. Quan se'n va recordar, ja havia arribat a casa.

Primer va pensar a saltar-s'ho. Ja li donaria les gràcies l'endemà.

Però després se'n va penedir. Al cap i a la fi li havia regalat dues capsetes de caramels. Va girar cua i va refer tot el camí.

I aleshores va ser quan va viure el miracle.

No va mirar abans de travessar el carrer. Una formigona retronysia davant de la ferreteria. Prop de la llibreria hi havia un camió que tocava el clàxon.

De sobte, el gran autobús va aparèixer davant d'ell. Potser va sentir la frenada desesperada del conductor? O potser no va sentir res? El cas és que just quan estava a punt de ser aixafat per una d'aquelles rodes gegants, va relliscar i va caure d'esquena. L'autobús li va passar per sobre, es va encastar contra un fanal del carrer i es va aturar.

En Joel es va quedar absolutament quiet. Sentia l'olor d'oli i la calor que passava pel tub d'escapament de l'autobús com una serp d'acer, a ben pocs centímetres de la seva cara.

Tot havia passat tan ràpid que ni tan sols havia tingut temps d'espantar-se.

Estava estirat sota l'autobús sense entendre què havia passat.

Per què era allà? I què era el que tenia sobre la seva cara?

Va girar el cap i va veure tot de peus que es movien d'un cantó a l'altre. Una gota d'oli li va caure just sota d'un ull. Des d'algun lloc se sentien veus que cridaven i s'exclamaven.

Va sentir que algú cridava que l'autobús havia atropellat un nen.

Es referien a ell?

I si parlaven d'ell, volia dir que era mort?

Però no estava mort. Tot era com sempre, excepte que estava estirat d'esquena al mig del carrer moll i que li queien gotes d'oli a la cara.

Alguna diferència hi havia d'haver entre estar mort o viu!

Després va sentir que un braç l'agafava. Se li va acostar una cara. La va reconèixer. Era la d'en Nyberg. En Nyberg era el porter de la cerveseria.

—Estàs viu, noi? —va dir la cara—. Per Déu Nostre Senyor, noi, estàs viu!

—Sí —va dir en Joel—. Em penso que sí.

I va ser llavors quan es va espantar i va entendre que havia viscut un miracle.

Un autobús l'havia atropellat. Però havia relliscat en el moment just i havia caigut de manera que havia anat a parar entre les rodes. A més, la motxilla amb els llibres de l'escola i la llet i les patates havia caigut a un costat. Si li hagués quedat sota l'esquena, s'hauria donat un cop a la cara amb el xassís de l'autobús.

L'autobús de Ljusdal, va pensar. Deu ser aquest.

L'autobús de Ljusdal li havia donat el seu miracle.

Va tancar els ulls. Unes mans van començar a tocar-lo amb molta cura, com si malgrat tot estigués mort. Va sentir veus que xiuxiuejaven i cridaven al seu voltant. Va sentir com l'arrossegaven sobre l'asfalt mullat. Després algú el va aixecar i el va posar en una llitera, que es balançava d'un costat a l'altre. Les portes d'un cotxe es van tancar i un motor es va posar en marxa.

Hi havia algú assegut al seu costat que li agafava la mà.

Va mirar qui era, però sense obrir els ulls del tot. Ho

havia practicat davant del mirall d'afaitar d'en Samuel. Mirar sense que ningú veiés que estava mirant.

Qui li agafava la mà era l'Eulàlia Foscor, la que tenia una perruqueria al costat de la ferreteria. L'Eulàlia, la que parlava amb accent estranger i perseguia els nens que feien enrenou davant de la seva porta. Solia sortir disparada cridant i gesticulant amb la planxa de cabells, i tothom li tenia una mica de por, perquè mai se sabia del tot què era el que estava dient en el seu estrany idioma.

Ara era allà asseguda i agafava la mà d'en Joel. Va tornar a mirar per assegurar-se del que veia.

Va moure una mica el cap per veure en quina mena de cotxe anava.

Una ambulància. És l'únic cotxe que té llit. Quan el van passar a una altra llitera a l'hospital, va pensar que era millor que gemegués. No gaire, només una mica. La gent encara no havia de saber que havia viscut un miracle.

El va examinar l'Stenström, el metge en cap. No li va agradar que les infermeres el despullessin del tot. Concretament, no li agradava que descobrissin que tenia un gran forat als calçotets. I tampoc estava segur que portés els peus nets. És que qui acaba de viure un miracle hauria d'estar net i polit?

De sobte va sentir la veu autoritària de l'Stenström.

—Aquest noi ha tingut una sort extraordinària —va dir—. Anar a parar sota un autobús sense ni una sola rasca. Això sí que és un miracle.

Miracle!

Era veritat. El metge en cap Stenström ho havia entès.

En Joel va obrir els ulls. Una llum molt forta li il·luminava la cara. El nas li picava molt. Aquell focus cremava

com el sol. Va entreveure unes ombres blanques que devien ser cares que l'estaven mirant.

De sobte va recordar Jesús, que havia caminat sobre les aigües. Era el passatge bíblic preferit de la senyoreta Nederström. No sabia quantes vegades l'havia sentit. En tot cas, prou vegades per saber-se'l gairebé de memòria.

Què va ser el que van exclamar les persones que estaven a la platja quan van veure caminar Jesús sobre les onades?

Era aquella paraula llarga, difícil i incomprendible.

—Al·leluia —va exclamar en recordar-la.

—Ja ho pots ben dir! —va afegir el metge en cap Stenström—. A veure si et pots aixecar.

El va ajudar una infermera. Va quedar assegut a la lliitera amb les cames penjant. Sobre una cadira hi havia els calçotets amb el foradot.

Va baixar a terra d'un salt.

—Ni una rascada —va dir el doctor Stenström—. Imagineu-vos si se n'alegrarà algú!

—En Samuel, el meu pare —va dir en Joel, que pensava que es tractava d'una pregunta.

—No en tinc cap dubte —va dir el doctor Stenström—. Però segurament es posarà igual de content, fins i tot més, el conductor de l'autobús.

En Joel es va voler vestir, però el doctor Stenström el va aturar.

—És millor que et quedis aquí aquesta nit —li va dir—. Més val anar sobre segur.

—Haig d'anar a casa per posar les patates a coure —va contestar en Joel—. Si no ho faig, el pare es preocuparà.

—El teu pare ve cap aquí —va dir una de les infermeres. En Joel va reconèixer la seva veu. Era la mare d'una

companya de classe. L'Eva-Lisa, la que corria més ràpid de tota la classe. Era com un llebrer.

En Joel es va tornar a estirar a la llitera.

En aquell moment només desitjava que el deixessin en pau. Continuava sense entendre el que havia passat.

Com si totes les persones que eren a l'habitació haguessin llegit els seus pensaments, van sortir i el van deixar sol. Sense perdre temps, va saltar del llit i es va posar els calçotets sota la camisa de manera que no es veiés el forat que tenien. Tot seguit va comprovar si duia els peus nets.

No ho estaven. Va agafar una mica de cotó d'un pot de vidre i el va mullar amb un líquid d'olor molt forta que hi havia en un flascó marró. Es va fregar els peus fins que van quedar nets. Just quan havia tornat a la llitera i s'havia tapat amb el llençol, es va obrir la porta.

El conductor de l'autobús era allà.

En Joel el va reconèixer. Era l'Eklund i una vegada havia caçat un os. Sempre era ell qui conduïa l'autobús de Ljusdal.

—Noi —va dir—. Si sabessis... Si sabessis com n'estic, de content!

—No vaig mirar abans de travessar —va dir en Joel—. Espero que l'autobús no s'hagi avariat.

—Què m'importa, a mi, l'autobús! —va dir l'Eklund mentre s'eixugava els mocs del voltant del nas amb la seva immensa mà vermella.

En Joel va veure que tenia els ulls vermells.

—No he tingut temps de frenar —va dir l'Eklund—. De sobte has aparegut davant de l'autobús. Mai hauria pensat que sobreviuries. Mai.

—Suposo que ha estat un miracle.

L'Eklund va fer que sí amb el cap.

—Hauré de començar a anar a l'església —va dir—. Hòstia, i tant si hauré de tornar a l'església!

La porta es va obrir novament. Era una altra vegada la mare del Llebrer.

—Ha arribat el pare del noi —va dir—. Haurà de marxar. Com pot veure, no li ha passat res.

—Gràcies a Déu! —va dir l'Eklund.

—Espero que a partir d'ara vagi amb més compte —va dir la mare del Llebrer—. Vosaltres, els conductors d'auto-bús, us penseu que podeu conduir com us doni la gana!

—Mai vaig gaire ràpid —va dir l'Eklund.

En Joel podia notar que l'Eklund estava empipat.

—Ja està bé! —va dir la mare del Llebrer mentre el feia fora de l'habitació com si fos un gat que s'hi hagués ficat a dins.

Després va entrar en Samuel a l'habitació.

En Joel va pensar que era millor semblar tan dèbil com fos possible.

En Samuel tenia la cara completament pàl·lida. Respirava amb dificultat, com si hagués corregut des del bosc fins a l'hospital.

Va seure a la vora del llit i va mirar en Joel. En Joel va preferir tancar els ulls.

Es va fer el silenci a l'habitació.

Un altre silenci, va pensar en Joel. No com el d'ahir al bosc. No com el de la nit quan em desperto. Ni com quan la senyoreta Nederström es prepara per estirar les orelles a algú.

Un silenci completament nou.

El silenci del miracle.

—Les patates són a la motxilla —va dir en Joel—. Però l'ampolla de llet s'ha trencat.